

Què?

El desenvolupament sostenible s'ha afegit al llarg dels darrers anys com un principi bàsic més en les polítiques del nostre entorn territorial, integrant-se progressivament en el teixit social i empresarial. Entre els resultats d'aquesta impregnació trobem el desenvolupament de normativa específica per garantir la protecció del medi ambient i de processos productius orientats a un millor aprofitament dels recursos naturals, i la difusió de coneixements i bones pràctiques en relació a l'equilibri entre els tres entorns propis del desenvolupament sostenible: social, econòmic i ambiental.

Les universitats són les institucions que millor poden contribuir a aquesta darrera fita, integrant la sostenibilitat en la seva missió, visió i pla estratègic, i orientant les activitats educatives i de recerca vers un desenvolupament social i econòmic que no contribueixi al deteriorament ambiental ni a l'esgotament dels recursos naturals.

Arreu del món, les universitats han pres consciència del seu impacte en el medi i han incorporat la sostenibilitat com a principi orientador de la seva activitat amb l'objectiu de mitigar-ne els efectes negatius. D'acord amb l'experiència acumulada en un gran nombre d'institucions universitàries, el procés de sostenibilització es concreta en l'elaboració i implantació d'un *pla d'acció ambiental* o *pla de sostenibilitat*. Aquesta eina de planificació i gestió es desenvolupa seguint diferents models, però comparteix trets comuns com ara:

- **Inclusió dels principis de la sostenibilitat a la política institucional**, ja sigui integrant-los en la normativa de referència (estatuts, reglaments, etc.), adherint-se a documents de compromís per la sostenibilitat sectorials o territorials, i/o elaborant una política de sostenibilitat on es detallen aspectes com la missió, la visió, els objectius generals, l'estructura organitzativa i/o l'estratègia institucional.
- **Establiment d'una estructura organitzativa** que doni suport al procés de sostenibilització, amb figures com el consell o comissió de sostenibilitat que inclogui representants dels col·lectius d'estudiants, docents, administratius i autoritats locals, o l'oficina de sostenibilitat, que proporcioni suport tècnic, dugui a terme tasques de coordinació i comuniqui bones pràctiques entre els grups d'interès. Per assegurar l'èxit del procés, aquesta estructura ha de tenir capacitat executiva i suport polític a tots els nivells, des del rectorat fins als responsables de centres i departaments.
- **Definició i implantació d'un pla d'acció** que faci possible l'assoliment dels objectius proposats. Per facilitar la incorporació de la sostenibilitat a l'activitat universitària es fixen objectius específics per a cada àrea d'activitat. Aquests objectius han de ser concrets, fàcilment comprensibles per als grups d'interès (tant de la institució com externs), mesurables i realistes. Com a pas previ a la definició del pla es du a terme una **diagnosi** del comportament ambiental de la institució, identificant i quantificant els principals impactes de l'activitat universitària, detectant els punts forts i les mancances, inventariant les bones pràctiques que ja s'hagin dut a terme i orientant sobre quins aspectes ha d'incidir el pla amb més intensitat.

Les **accions** que integren el pla busquen l'equilibri entre petits projectes, que si no es dissenyen adequadament, perden de vista la perspectiva global de la sostenibilitat, i projectes grans que, si no disposen de recursos abundants i d'una xarxa àmplia de suport i col·laboracions, assoliran uns resultats limitats.

- **Avaluació del procés** de sostenibilització mitjançant l'establiment d'**indicadors** que compreguin les tres dimensions del desenvolupament sostenible (ambiental, econòmic i social) i la **publicació dels resultats** assolits en informes de sostenibilitat que habitualment tenen periodicitat anual. Aquestes eines, a més de la funció avaluadora, són un mecanisme efectiu de seguiment i comunicació del procés.

La Universitat de Barcelona, que ja havia donat els primers passos en aquest procés, completa el camí en la integració del component ambiental en la seva activitat mitjançant l'aprovació d'aquest pla de sostenibilitat, un document viu i dinàmic que haurà d'evolucionar i millorar en funció dels resultats assolits durant la seva implantació.

20/12/2011

Per què?

La UB, com a institució encarregada de prestar el servei públic d'ensenyament superior, mitjançant la docència, l'estudi i la recerca, té també la responsabilitat de dur a terme la seva tasca de forma sostenible, participant activament i potenciant el desenvolupament social i econòmic sense contribuir al deteriorament ambiental ni a l'esgotament dels recursos naturals. Aquesta visió queda recollida a l'article 4.1.e del nostre Estatut, on es proclama i garanteix *«l'orientació de la docència i la recerca cap a la cultura de la pau, el progrés social i humà fonamentat en els drets humans i el respecte del medi ambient i del desenvolupament sostenible»*.

Per donar compliment a aquesta responsabilitat la UB no parteix de zero, ja que al llarg de les darreres dècades, i especialment els últims anys, s'han dut a terme nombroses iniciatives en la línia de la sostenibilitat tant individualment per part dels membres de la comunitat universitària més compromesos amb el medi ambient, com des de la pròpia institució a través dels òrgans de govern i les unitats administratives amb competències en aquest àmbit.

L'Estatut de la UB del 2003 preveia també en el seu article 58.2 la creació d'*«una comissió delegada que haurà de vetllar perquè la Universitat respecti els criteris de sostenibilitat ecològica i de defensa del medi ambient en totes les seves activitats. A aquest efecte, la dita comissió establirà un programa d'acció de la Universitat en l'àmbit ecològic i presentarà al Claustre Universitari un informe anual sobre el compliment d'aquest programa. Estarà composta per una representació dels diferents sectors de la comunitat universitària en la mateixa proporció»*.

El pla de sostenibilitat que es desenvolupa en aquest lloc web és el resultat d'aquest compromís institucional expressat a l'Estatut. Es tracta d'un pla que combina accions a curt termini, de fàcil implantació i resultats gairebé immediats, amb actuacions de llarg abast, que inicialment permetran només sembrar una llavor els resultats de la qual es veuran reflectits durant dècades. Són tan importants les primeres com les segones, ja que unes visualitzen en el dia a dia que l'esforç per millorar el nostre comportament ambiental dóna els seus fruits i altres fixen la sostenibilitat de forma perdurable en el temps.

Qui?

Tota la comunitat universitària és partícip del pla de sostenibilitat, ja sigui perquè pot participar en l'elaboració, perquè ha de col·laborar en la implantació o perquè és responsable de l'execució d'alguna de les accions que l'integren. Tanmateix, podem destacar dintre de l'estructura organitzativa algunes figures i unitats administratives que donen suport a tot el procés de sostenibilització:

- **Comissió de Sostenibilitat.** És una comissió delegada del Claustre universitari, creada d'acord amb el que preveu l'article 58.2 de l'Estatut de la UB. Està formada per representants dels diferents sectors de la comunitat universitària (personal docent i investigador, personal d'administració i serveis, i estudiants), i les seves funcions són elaborar el pla de sostenibilitat i fer-ne el seguiment.
- **Delegat del Rector per a Sostenibilitat.** És el càrrec unipersonal en qui el Rector ha delegat per tal de desenvolupar els objectius de sostenibilitat fixats al Pla Director, i l'expressió del suport polític que l'equip de govern atorga a la sostenibilitat.
- **OSSMA.** L'Oficina de Seguretat, Salut i Medi Ambient (OSSMA) és la unitat administrativa que dóna suport tècnic a la sostenibilització de la UB. Des de la seva unitat de medi ambient es dissenyen i implanten processos de gestió ambiental, es desenvolupen campanyes i programes de sensibilització, informació i formació en sostenibilitat adreçades a la comunitat universitària, es coordinen programes de millora ambiental en diversos àmbits (mobilitat, soroll, patrimoni natural, compra verda, etc.), es fomenta la cooperació amb altres institucions amb interessos comuns en sostenibilitat, i es presta assessorament sobre temes ambientals.

També són rellevants en la implantació del pla de sostenibilitat els departaments, les facultats, les escoles universitàries i els instituts de recerca, ja que l'Estatut de la UB defineix entre les seves competències el compliment de la normativa ambiental.

Com?

El Pla de Sostenibilitat es desenvolupa seguint el següent full de ruta:

- **Disseny i aprovació de l'estructura del pla d'acció.** Partint d'una proposta de l'OSSMA i el Delegat del Rector per a Sostenibilitat, la Comissió discuteix i aprova els principis orientadors, els objectius generals i les línies estratègiques que conformen l'estructura del Pla de Sostenibilitat.
- **Elaboració d'una proposta inicial de pla d'acció.** L'OSSMA elabora una breu diagnosi, basada en els indicadors de comportament ambiental disponibles, per a cadascuna de les línies estratègiques que es preveu integrar al pla. Aquesta diagnosi va acompanyada d'una fitxa on es presenta una versió zero dels objectius específics de cada línia estratègica i les accions que permetran assolir-los.
- **Aprovació per la Comissió de la primera versió del pla d'acció.** Partint del document de base, es desenvolupen diverses sessions monogràfiques de la Comissió de Sostenibilitat sobre cada línia estratègica. S'obre una primera fase de debat on els membres de la Comissió presenten esmenes, propostes i suggeriments, fins a consensuar i aprovar una proposta inicial de pla d'acció. Un cop completat aquest procés les accions que es duran a terme en cada línia queden ja ben definides, però podran ser objecte de modificació en la fase pública oberta a la participació de tota la comunitat universitària.
- **Fase de participació pública – campanya de difusió.** Un cop aprovat per la Comissió Delegada de Claustre, el pla entra en una fase de participació pública per tal d'incorporar propostes i suggeriments per part de la comunitat universitària. A tal efecte, es du a terme una campanya de difusió del pla, informant a l'estructura organitzativa i a tots els col·lectius de que la UB està elaborant un pla de sostenibilitat, amb l'objectiu d'integrar aquest principi en tota l'activitat universitària, i convidant a fer-ne aportacions.

La campanya compta, a més dels canals de comunicació habituals (notícies informatives als portals dels col·lectius, comunicació per correu electrònic als responsables de departaments, unitats i serveis, pòsters informatius, etc.), amb un espai a la web de la UB que detalla informació sobre el pla i reunions de presentació en els diversos Campus de la UB.

- **Fase pública del pla d'acció – reunions de participació.** Un dels eixos de participació és l'organització de reunions de presentació del pla de sostenibilitat en els diversos Campus de la UB, obrint així la possibilitat per tal que tothom que ho desitgi pugui fer aportacions o esmenes a la proposta definitiva.
- **Integració d'esmenes de la comunitat universitària.** El resultat de la fase pública és la realització d'aportacions i esmenes per part del PDI, el PAS i l'alumnat a la proposta definitiva del pla de sostenibilitat. La Comissió de Sostenibilitat debat aquestes aportacions, valorant si s'ajusten als objectius del pla, i si són tècnica i econòmicament viables.
- **Aprovació per la Comissió de la versió final del pla d'acció.** Un cop integrades les esmenes rebudes a la fase pública de participació, la Comissió de Sostenibilitat aprova el document definitiu del pla de sostenibilitat.

- **Presentació i aprovació del pla d'acció als òrgans de Govern.** Per tal de refermar el compromís institucional vers la sostenibilitat, i seguint el que preveu l'article 58.2 de l'Estatut de la UB, el Pla de Sostenibilitat és presentat i, si escau, aprovat, pel Claustre universitari.
- **Control i seguiment del pla d'acció.** Tot i que cadascuna de les accions del pla compta amb una definició dels terminis d'execució, les fases de desenvolupament, els responsables de l'execució, els recursos econòmics i humans necessaris per dur-los a terme i els indicadors de valoració del seu compliment, es farà un control i seguiment del pla mitjançant: l'elaboració i publicació d'una memòria anual de resultats del pla, la presentació periòdica de resultats a la Comissió de Sostenibilitat, i la presentació al Claustre Universitari de l'informe anual sobre el compliment del pla, d'acord amb el que preveu l'article 58.2 de l'Estatut de la UB.

En funció dels resultats assolits en la implantació del pla, de noves regulacions que estableixi la normativa en l'àmbit de la sostenibilitat, de les mancances que es puguin detectar en el comportament ambiental de la institució, o de les noves oportunitats que ofereixi la innovació i el desenvolupament tecnològic, la Comissió incorpora al Pla de Sostenibilitat les modificacions necessàries per tal de mantenir un procés de millora contínua.

20/12/2011

Quan?

La UB ha confirmat el seu compromís per la sostenibilitat tant a nivell de les institucions d'educació superior signant als anys 90 la *Declaració de Talloires* i la *Carta universitària per al desenvolupament sostenible (Copernicus)*, com a nivell territorial adherint-se l'any 2002 al *Compromís Ciutadà per a la Sostenibilitat de l'Agenda 21 de Barcelona*, instrument mitjançant el qual s'estructura l'acció municipal per a la construcció d'una Barcelona més sostenible.

Internament s'han donat diversos passos per assolir la inclusió dels principis de la sostenibilitat a la política institucional i crear una estructura organitzativa per donar suport al procés de sostenibilització. Destaquen les següents fites:

- Constitució de la *Comissió de Política Ambiental de la UB*, que va celebrar la seva primera reunió el 7 de juny de 1996 i va encetar iniciatives com la introducció de criteris ambientals en els plecs de clàusules administratives de les concessions dels serveis de reprografia o restauració.
- Creació de l'Oficina de Seguretat, Salut i Medi Ambient (OSSMA), inaugurada el 5 de juny de 1998, que compta amb una Unitat de Medi Ambient i té entre les seves funcions assessorar en la gestió adequada dels residus generats per la UB.
- Remodelació de la *Comissió de Medi Ambient de la UB* (acord de la Junta de la Junta de Govern de 15 d'abril de 1999), amb participació de professorat expert en la matèria, responsables de gestió dels diferents campus de la UB, tècnics de l'OSSMA, personal d'administració i serveis, i estudiants. Entre les iniciatives impulsades es troben la realització d'una diagnosi de la docència i la recerca ambientals a la UB, i un estudi previ a la implantació d'un certificat ISO 14.001 o EMAS al Campus Mundet.
- Integració del medi ambient en l'Estatut de la UB, aprovat pel Claustre de la UB el 21 de maig de 2003 (Decret 246/2003, de 8 d'octubre – DOGC núm. 3993, de 22 d'octubre de 2003),
  - proclamant l'orientació de la docència i la recerca cap a la cultura de la pau, el progrés social i humà fonamentat en els drets humans i el respecte del medi ambient i del desenvolupament sostenible,
  - establint el compromís de promoure en els seus plans d'estudi l'oferta de matèries relacionades amb el medi ambient, el desenvolupament sostenible, i
  - definint les responsabilitats dels departaments, les facultats, les escoles universitàries i els instituts de recerca en el compliment de la normativa ambiental.
- Constitució de la *Comissió Delegada del Claustre de Sostenibilitat*, el 22 de febrer de 2005. Transcorregut un període inicial d'activitat irregular, aquesta Comissió ha encetat el procés de disseny i aprovació del Pla de Sostenibilitat previst a l'article 58.2 de l'Estatut de la UB, que ha de guiar el procés de sostenibilització de la nostra institució a mig i llarg termini.

Com es pot observar a la taula adjunta, la UB ja havia encetat el procés de sostenibilització els anys 90 del segle XX, duent a terme també nombroses accions que han permès avançar en la gestió ambiental de la institució. Tanmateix, l'elaboració d'un pla d'acció no es va abordar fins l'any 2010. És a partir d'aquest any quan s'engega una nova fase de planificació, coordinació i execució entorn al medi ambient, que facilita la integració de la sostenibilitat en l'estructura

institucional i la implantació d'actuacions més ambicioses que permeten donar un salt de qualitat a la UB en la reducció del seu impacte ambiental.

Evolució de la sostenibilització a la Universitat de Barcelona

Fase del procés de sostenibilització	Acció	Estat	Any	
Inclusió dels principis de la sostenibilitat a la política institucional	Normativa de referència	Inclusos a l'Estatut	2003	
	Política de sostenibilitat	Aprovada. Pendent de revisió	1999	
	Adhesió a compromisos institucionals	Declaració de Talloires		1990
		Carta Copernicus		1993
		Compromís ciutadà Agenda 21 BCN		2002
Establiment d'una estructura organitzativa	Creació d'un consell o comissió de sostenibilitat	Comissió de Política Ambiental	1996	
		Comissió de Medi Ambient	1999	
		Comissió Delegada de Claustre de Sostenibilitat	2005	
	Designació d'un representant institucional	Delegat del Rector per a Seguretat, Salut i Medi Ambient		2001
		Comissionat de Sostenibilitat		2008
		Delegat del Rector per a Sostenibilitat		2010
	Oficina de suport tècnic	Oficina de Seguretat, Salut i Medi Ambient		1998
Definició i implantació d'un pla d'acció	Diagnosi	Elaboració	2000-2002	
		Revisió i publicació	2005	
	Definició d'objectius i accions	Elaboració per la Comissió de Sostenibilitat		2011
	Avaluació del procés	Establiment d'indicadors	Associats a la diagnosi inicial	2005
Associats al pla de sostenibilitat			2012	
Publicació de resultats			Pendent	
Revisió del pla d'acció		Pendent		

20/12/2011